

Lakatos Miklós

## Beszélgetés Munkácsy Ferenc főszerkesztővel, munkaügyi szakértővel

Interview with editor-in-chief  
and labour expert, Ferenc Munkácsy

LAKATOS MIKLÓS, a Központi Statisztikai Hivatal ny. szakmai főtanácsadója  
E-mail: drlakatosmiklos@gmail.com

*Munkácsy Ferenc* 1950-ben született. A közgazdasági egyetem elvégzése után 1973-tól a Munkaügyi Minisztériumban, illetve annak utódszervezeténél, az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatalban dolgozott, ahol egy kisebb megszakítással végigjárta a hivatali ranglétrát. A kitérőt az 1984 és 1989 közötti időszak jelentette, amikor a KSH (Központi Statisztikai Hivatal) Népeségtudományi Kutató Intézetében<sup>1</sup> kutatásvezetőként és igazgatóhelyettesként, majd a hivatal népszámlálási részlegének vezetőjeként tevékenykedett. A közigazgatásból 1992-ben távozott helyettes államtitkárként. Ezt követően a Magyar Külkereskedelmi Bank humánpolitikai igazgatója, elnöki tanácsadója volt, ahonnan 2010-ben vonult nyugdíjba.

Kandidátusi tudományos fokozatát „Népesedés és foglalkoztatás” című dolgozatával 1988-ban szerezte, számos munkaügyi cikke és tanulmánya jelent meg. Több, a témával foglalkozó bizottságban, illetve az MTA (Magyar Tudományos Akadémia) köztestületében is vezető tisztséget töltött be, és aktív szervező tevékenységet folytatott. Évtizedek óta óraadó tanárként egyetemi oktatói munkát végez, több mint 20 éve a *Munkaügyi Szemle* főszerkesztője. A KSH 1999-ben Fényes Elek-emlékéremmel tüntette ki.

---

<sup>1</sup> Az interjúban az intézmény 1980-as években hivatalos nevét közöljük.

*Kezdjük a beszélgetést a szülői házzal, gyermek- és ifjúkoroddal, tanulmányaidal, a családi körülményeiddel!*

Budapesten, Angyalföldön születtem családom egyedüli gyermekeként. Szüleim korán elváltak, a sokat betegeskedő édesanyám és a nagymamám nevelt. Szerencsém volt az általános iskolával és a gimnáziummal, mert lényegében egy akkoriban ritkaságszámba menő 12 évfolyamos iskolába jártam, ahol a középiskolai részleget a „Ratkó-hullám” levezetésére hozták létre. Ennek az iskolának kiváló tanári kara volt. Több tanárunkat korábban, az 1956-os tevékenységéért eltiltották a középiskolai oktatástól, ezért, amikor „visszatérhettek”, érthetően nagy lelkesedéssel foglalkoztak velünk. Számomra meghatározó személyiség a magyar irodalom tanárom, *Simon Zoltán* volt, az ő hatására váltam alapvetően humán érdeklődésűvé. Mégis, amikor továbbtanulásra került sor, a „családi tanács” nehéz anyagi helyzetünkre tekintettel úgy döntött, hogy ne a már akkor is gyengén fizető álláslehetőségekkel kecsegtető bölcsészkarra jelentkezzem, hanem a budapesti közgazdaságtudományi egyetemet célozzam meg, mely akkor, az ún. új gazdasági mechanizmus bevezetésekor jött divatba, és jobb perspektívának tűnt. Előfelvételt nyertem, és 11 hónapnyi katonai szolgálat után meg is kezdhettem a tanulmányaimat. Az egyetemi évek után megnősültem, feleségem sokáig a KSH-ban dolgozott. Két gyermekünk született, és ma már két unoka büszke nagyszülei vagyunk.

*Izgalmas időszakban kerültél a közgazdaságtudományi egyetemre, hiszen 1968-ban indult a szocialista táboron belüli egyedi kísérlet a gazdaság megreformálására.*

Abban az időben a közgazdaságtudományi egyetemen egy év után kellett szakot választani. Én a belkereskedelmi szak mellett döntöttem, nem valamilyen elhivatottságból, hanem azon egyszerű oknál fogva, hogy az egyetemi kézilabdás csapattársaim többsége arra a szakra járt. Azonban már e korai években is – nem függetlenül alapvető humán érdeklődésemtől – az „emberközpontú” stúdiumok felé fordultam, és bejáratos lettem az egyetem frissen alakult munkatudományi tanszékére, mellyel a kapcsolatom kisebb-nagyobb megszakítással a mai napig tart. Valóban izgalmas korszakot éltünk meg annak idején az egyetemen, megismerkedtünk az akkor még nagyon távolinak tűnő piacgazdaság egyes elemeivel és a sokszor fedőnevek alatt oktatott modern polgári közgazdaságtannal.

A belső kommunikációban már szabadon lehetett beszélni a munkanélküliségről, a foglalkoztatás problémáiról, a munka világának számos összetevőjéről, például a szakszervezetek és a sztrájkok kapcsolatáról és egyáltalán a gazdaság működésének nyugati modelljéről. A tanár-diák kapcsolat is szorosabb volt a jelenleginél. Akkoriban a tanszéki szobák ajtaja általában nyitva állt, gond nélkül lehetett találkozni az oktatókkal, ma azonban – nyilván az internetnek köszönhetően – a személyes kon-

taktusok érezhetően lazábbak. Nekem az is furcsa, hogy például a nappali hallgatók jelentős része teljes munkaidős munkát vállal az egyetemen kívül, így nehéz megszervezni egy tanár-diák találkozót, azt pedig, hogy milyen rendszerességgel látogatják napközben az előadásokat, szemináriumokat, ebből könnyű kikövetkeztetni. Egyetemi éveim alatt egyre jobban bekapcsolódtam a munkatudományi tanszék tevékenységébe, tudományos diákköri, majd szakdolgozatomat is ilyen témában írtam. Amikor az akkori Munkaügyi Minisztérium munkatársakat keresett, az addigi tevékenységem okán felajánlottak egy állást, melyet elfogadtam. Így ott kezdtem a pályafutásomat.

*Emlékeim szerint egy befolyásos minisztériumról van szó, hiszen a későbbi miniszterelnök, Lázár György vezette. Milyen feladatokat kaptál, és mit tudsz mondani az 1970-es évek foglalkoztatáspolitikájáról?*

Valóban, az akkori Munkaügyi Minisztériumnak elsősorban a bérpolitika, a bérszabályozás működtetése révén súlya volt a közigazgatási csatározásokban, de például a szakmunkásképzést is onnan irányították. Amikor azonban Lázár György lett a miniszterelnök, és az 1980-as évek elején átszervezték a közigazgatást, az intézmény minisztériumi státusa megszűnt, és országos hatáskörű szerv lett Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal néven, melynek vezetésével a KSH főosztályvezetőjét, *Rácz Albertet* bízták meg. 1973-ban igen jó helyre kerültem a minisztériumban, az elemzéseket, előrejelzéseket készítő Közgazdasági főosztályra, amely átmenet volt a gazdaság- és társadalomtudományi kutatás, illetve a főhatósági munka között. Első feladataim közé tartozott például a munkaerő-előreszámítás és a szakmastruktúra-előrejelzés összeállítása. Megemlítem, hogy ezeket akkoriban a KSH számos nagymintás felvétele komoly formában megalapozta. A minisztérium támogatta a fiatal munkatársak szakmai, informatikai és nyelvi képzését, mely a későbbiekben igen nagy hasznomra vált. Ha már a diákéveim meghatározó tanárszemélyiségét név szerint említettem, szeretném ugyanígy kiemelni első főnökömet, mentoromat, *Pongrácz Lászlót* is, akivel évtizedekig szoros szakmai kapcsolatban maradtunk. Például az én főszerkesztőségemet megelőzően mintegy 20 éven keresztül ő volt a *Munkaügyi Szemle* főszerkesztője. Az 1970-es évek foglalkoztatáspolitikájáról azt mondhatom, hogy bár az 1968-as új gazdasági mechanizmus bevezetése indukált bizonyos félelmet a munkanélküliségtől, az erőforrások extenzív bevonásán alapuló gazdasági modellben a munkaerőhiány változatlanul jellemző volt. A minisztériumi és egyéb kutatóintézeti elemzések rendre kimutatták, hogy a vállalati szféra körülbelül 20 százaléknyi belső munkaerő-tartalékkal rendelkezett, de abban a modellben nem voltak hatékony eszközök ennek feltárására és a termelékenység növelésére. Az elemzésekből kiderült az is, hogy az ország kettészakadt, és ezért a gazdaságpolitika a fejletlenebb északkeleti régiók felé igyekezett terelni a beruházásokat, hiszen

ott volt még munkaerő-tartalék. De csak látszólagos eredményeket sikerült elérni, például nem vezettek akkor még arra autópályák, és a munkaerő-állomány minősége sem volt megfelelő. Nem véletlen, hogy az 1980-as évtizedben például a kohászat válsága miatt ezekben a régiókban alakult ki a legélesebb munkaerőpiaci feszültség. Tekintettel arra, hogy feladataim jelentős része statisztikai apparátust is igénybe vevő makroszintű elemzések, illetve hosszú távú prognózisok készítésére vonatkozott, és a kutatói szférával is szoros munkakapcsolatom volt, amikor lehetőségem nyílt rá, örömmel és kíváncsian pályát módosítottam. Így nyolcévi minisztériumi munka után – amely időszakra mindig szívesen emlékszem vissza – a KSH Népeségtudományi Kutató Intézetében lettem kutató.

*Kutatóként milyen témákkal foglalkoztál, milyen pozícióban volt akkor az intézet?*

Az intézet akkori igazgatója, *Monigl István* – ahogy mondani szokták – megosztó személyiség volt, de kétségtelen, hogy tágítani igyekezett az intézmény profilját. Így például a szűken vett demográfiai kutatásokon túl a gazdaság és a demográfia összefüggéseinek vizsgálatát is célul tűzte ki. Azért hívtok az intézetbe, hogy alakítsunk egy, a gazdaság és a népesedés összefüggéseivel foglalkozó kutatócsoportot. Az 1980-as évek közepén már mód nyílt különböző témákban pályázatokat benyújtani (például az OTKA-hoz [Országos Tudományos Kutatási Alapprogramokhoz] vagy kormányzati kiemelt kutatási programokhoz), így az intézet is élt a lehetőséggel, és a demográfiához köthető legváltozatosabb témákban nyert el pályázati pénzekeket. Ennek köszönhetően neves kutatók (például *Cseh-Szombathy László*, *Andorka Rudolf*) sorát tudta külső munkatársként foglalkoztatni. Főállású kutatóként igyekeztem tudományos fokozatot szerezni, ezért az intézet lehetőséget biztosított számomra egy féléves aspirantúrára, melynek segítségével elnyertem a kandidátusi címet. Az értekezésem a népesedés és a foglalkoztatás egymásra hatásának egyes elemeiről szólt, a kutatási jelentés ma is olvasható az intézet honlapjának archívumában. E munkám kereteit az 1970-es és 1980-as évtized első felének alapvető társadalmi-gazdasági viszonyai határozták meg, ezért talán erőltetett benne mai aktualitásokat keresni, de amikor jelen beszélgetésre készülve elővettem és újra elolvastam a kiadványt, több olyan megállapítást találtam benne, amelyet akár ma is leírhatnék. Például ezt a mondatot: „Így helytelen, ha a mai munkaerőhiányt demográfiai tényezőknek tulajdonítjuk, és az is biztos, hogy megszüntetni sem lehet ezen az úton.” (*Munkácsy* [1986]<sup>2</sup> 115. old.) Ma is gyakran találkozunk azzal az illúzióval, hogy a népesedéspolitikai úgy működik, hogy konkrét, családokat segítő gazdasági jellegű intézkedésekkel azonnali eredményt lehet elérni, holott a születések számát komplex társadal-

<sup>2</sup> MUNKÁCSY F. [1986]: *Népesedés és foglalkoztatás*. A Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutató Intézetének kutatási jelentései. 30. sz. Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutató Intézet. Budapest. <https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/article/view/1996/2135>

mi-gazdasági normarendszer határozza meg. A demográfiai folyamatok hosszabb távú alakításában ugyan értelemszerűen kiemelkedően fontosak a gazdasági szempontok, támogatások, nélkülük nyilván jóval kedvezőtlenebb mutatókat érnének el, de sokat számít a társadalom értékrendje, családközpontúsága és nem utolsósorban a női foglalkoztatás helyzete, körülményei is. Ezt szerintem ma éppúgy érdemes szem előtt tartani, mint az 1980-as évek közepén. Dolgozatom lényegében egy kutatási sorozat kezdő lépését jelentette volna, de az élet a KSH vezetésének képében közbeszólt, mert 1988 tavaszán a hivatal egyik legizgalmasabb területének, a népszámlálási részlegnek a vezetésére kértek fel, mely felkérésnek eleget téve, ha nem is munkáltatót, de ismét munkahelyet váltottam.

*Izgalmas időszakban kerültél oda, hiszen már javában folytak az 1990. évi népszámlálás előkészületei, melynek során véglegesíteni kellett a programot.*

A népszámlálás egy különleges egysége volt a KSH-nak, külön költségvetése volt a hivatalon belül, számos területen nagyfokú önállósággal bírt. Összeszokott, régóta együtt dolgozó munkatársi gárdát találtam ott. Még a fiatalabb kollegák is sem csak egy betöltendő munkakörnek, hanem személyes ügynek tekintették a népszámlálást. Lelkesedésük engem is megérintett, és mindannyian éreztük azt a nagy kihívást, hogy a már akkor érezhetően kiéleződő politikai, gazdasági és társadalmi változások közepette sikerre vigyük a népszámlálás ügyét, számolva az elbizonytalanodó közigazgatási apparátussal. Úgy gondoltam, hogy a már összeszokott munkatársi közösség vezetőjeként nincs más dolgom, mint az, hogy elkötelezett kollegáim kezdeményezőkézségét támogassam, és összehangoljam a munkát, „kifelé” pedig képviseljem a szakmailag megalapozott koncepciót, és biztosítsam a külső támogatást. Ez azért nem volt könnyű, mert többfelől is közömbösséget vagy éppen a saját, parciális érdekek nem titkolt képviselőjét tapasztaltam. Különösen az akkori Állami Népszámlálási Hivatallal voltak konfliktusok, mivel azt kívánták, hogy a népszámlálási kérdőívre a népesség-nyilvántartás adatait nyomtassuk előre. Nem volt rossz elképzelés, azonban a próbaszámlálások eredményeinek vizsgálata során kiderült, hogy a népesség-nyilvántartás információi akkor még viszonylag nagy számban tévesek, hiányosak voltak, és ez problémát okozhatott volna a teljes körű felvételnél. A személyi szám felhasználását az is bonyolította, hogy egyesek ezzel kapcsolatban adatvédelmi aggályukat fejezték ki. Végül a kormányzat úgy döntött, hogy a népszámlálás során ne használjuk fel a népesség-nyilvántartás adatait. (Akkoriban állandó költségvetési megszorítások között éltünk, időről időre felmerült az is, hogy ne tartsunk teljes körű cenzust, hanem különböző nagyságú, például 5, 10, 20 százalékos mintán végezzük el az adatfelvételt.) Így a viták nagy nehezen nyugvóponton jutottak, 1989 nyarára elkészültek a végleges kérdőívek, és az is eldőlt, hogy 1990. január 1-i eszmei időponttal teljes körű adatfelvételt – több jelentős kérdéskörben

20 százalékos mintával kiegészülve – fogunk végrehajtani. 1989 nyarán azonban pályafutásom megint egy éles fordulatot vett, ugyanis a munkaügyet irányító hivataltól megkerestek, hogy vállaljam el a foglalkoztatáspolitikai főosztály vezetését.

*Ezek szerint az egyik nagy feladat után egy másik jelentős munkát is el kellett végezned, és így nem arathattad le a sikeresnek mondható előkészületek után végrehajtott népszámlálás gyümölcseit. A rendszerváltozás éveit, azaz az 1989 és 1992 közötti időszak mekkora változást hozott a munkaügy területén?*

Amikor 1989 nyarán a KSH vezetésének bejelentettem távozási szándékomat, megértően viszonyultak hozzá, hiszen tisztában voltak azzal, hogy nem lehet visszatartani a megtisztelő felkérést egy ilyen nagy feladatra. Amikor az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatalba beléptem, mely az első szabad országgyűlési választások után (ismét) minisztériumi szinten tevékenykedett tovább, ott már intenzív munka folyt. Ebben az időszakban a munkaügy a kormánytól, a nemzetközi pénzügyi szervezetektől és külföldről, különösen a németektől komoly anyagi és nem anyagi támogatást kapott, tekintettel arra, hogy mindenki tudatában volt annak, hogy a piacgazdasági körülmények kialakulása jelentős létszámú munkanélküliséget fog generálni, amelynek kezelésében nem voltak érdemi tapasztalataink. Fő feladatként azt kaptam, hogy vegyek részt a foglalkoztatást és a munkanélküliséget kezelő eszköz- és intézményrendszer kialakításában, melyet egy teljesen új típusú, az ún. foglalkoztatási törvény alapozott meg. Több összetevője volt e munkának: a jogszabályi alapok lefektetése és a munkanélkülieket segítő eszközrendszer kialakítása mellett létrehoztuk a megyei munkaügyi központokat, ezek tevékenységéhez kidolgoztuk a működési mechanizmusokat, biztosítottuk a tárgyi feltételeket, valamint felkutattuk a feladathoz értő szakembereket. A piacgazdasági körülmények sürgetővé tették, hogy kialakuljanak a munkaügyi érdekegyeztetés országos, megyei és helyi formái, és e munkával párhuzamosan meg kellett teremteni, illetve támogatni kellett a munkáltatók és a munkavállalók érdekképviseletének (például a kamaráknak, a szakszervezeteknek) a létrehozását, legitimálását, a meglévők megerősítését. Az új foglalkoztatási törvény ugyanis alapvető szerepet szánt a munkáltatók, a munkavállalók és a kormány közötti érdekegyeztetésnek. A feladatok végrehajtásához külön foglalkoztatási alapot hoztunk létre, és az egész rendszer működtetését öngazgatási alapon képzeltük el, azaz a jelentős, több milliárdos összeg felhasználását elsősorban az érdekegyeztetés fórumaira szerettük volna bízni. Ebben a kérdésben azonban eltért a Pénzügyminisztérium és a Munkaügyi Minisztérium álláspontja, mert az előbbi nagyobb beleszólást követelt a foglalkoztatási alap felhasználásába azon a címen, hogyha az előrejelzésekhez képest a munkanélküliség tovább nő, akkor a hiányzó összeget a költségvetésnek kell kipótolnia, és ha erre nem készülünk fel, akkor az egész évi költségvetés összeomolhat. Utólag be kell látni, hogy ez jogos érv volt, úgyhogy a rendszer telje-

sen öngazgatási alapokra helyezése végül nem történt meg. Sőt, az évek során a munkaügyi apparátus önállóságából időről időre visszavettek; mára az egész rendszer jelentősen átalakult, elvesztette önállóságát, feloldódott a kormányhivatalok tevékenységében. Abban az időben azonban a rendszer működésének kezdeti stádiumánál tartottunk. 1991-ben a foglalkoztatási törvényt az Országgyűlés 93 százalékos többséggel fogadta el, a felállított munkaügyi intézményrendszernek is köszönhetően az időközben sok százezerre növvő tömeges munkanélküliséget a kormányzat, ha nem is egyszerűen, de kezelni tudta. Természetesen ez nem ment helyi konfliktusok nélkül, sokszor tüzoltásszerűen, operatív módon kellett beavatkozni a folyamatokba, példaképpen a kohászvárosok közül Ózd helyzetét említhetem, ahol a kohászat visszaszorulása, majd megszűnése miatt konkrét intézkedéseket kellett tenni a feszültség oldása érdekében. De erre máshol is szükség volt. A foglalkoztatottság csökkenése minden előzetes várakozást felülmúlt. Nem szerkezetátalakítás, hanem gyakran esztelen munkahelyrombolás zajlott. Ennek következményei máig hatóak. Nem véletlen, hogy igazán hatékony közép- és nagyvállalatokat azóta is döntően csak a külföldi beruházók tudtak létrehozni.

Időközben helyettes államtitkárrá léptettek elő. E posztot betöltve azonban azt tapasztaltam, hogy sokszor a politikai kívánalmak a szakmai szempontokat felülírják, ami egyre jobban kezdett zavarni; úgyhogy – élve egy újabb lehetőséggel – ismét váltottam, és egy nagy kereskedelmi bank humánpolitikai igazgatója lettem.

*Ezek szerint a munkaügyet irányító stratégiai jellegű pozícióból átmentél egy közvetlenebb gyakorlati munkát kívánó területre. Milyen tapasztalatokat szereztél e munkád során?*

Ez is egy újabb kihívás volt, ugyanis egy nagybankról van szó, melyet az odakerülésem idején privatizáltak, pontosabban egy bajor bank lett az új tulajdonos. Első feladatként az emberi erőforrással való gazdálkodást az ő normáik szerint kellett átalakítani, azaz a fejlett piacgazdaságokban megszokott módszereket alkalmazni. Az is igaz, hogy miután ez megtörtént, a napi ügyekbe már nem szóltak bele, tudomásul vették, hogy ez egy „magyar identitású” bank. Nem minden társintézmény volt ilyen kedvező helyzetben. Végül is sor került a szervezet átfogó korszerűsítésére, és átalakult a korábbi vállalati kultúra. Fontos szempont volt, hogy az elkerülhetetlen minőségi cseréket elsősorban a bankon belül oldjuk meg, ehhez belső pályázati rendszert működtettünk. Érdekes, hogy a tulajdonos lényegében szabad kezet adott ebben a tekintetben, még a bérek és juttatások vonatkozásában is, de az lényeges volt számára, hogy a munkajogi előírásokat maximálisan betartsuk. 2005-ben az egészségi állapotom úgy alakult, hogy már irányító pozíciót nem tudtam vállalni, így a bankon belül az elnök-vezérigazgató személyes tanácsadójaként folytattam munkámat. Pályafutásomnak ez is egy érdekes korszaka volt, mert számos stratégiai terv kidol-

gozásában, végrehajtásában vehettem részt. Csak példaképpen említem, hogy ebben az időszakban hoztuk létre a bank nyugdíj- és egészségpénztárát, ahol konkrét vezetői pozíciókat is betöltöttem, a bajor tulajdonossal közös biztosítót alapítottunk, és a legfontosabb humánpolitikai kérdésekben is változatlanul kikérték a véleményemet. A sokszor idegfeszítő napi rutintól azonban megszabadultam. A nyugati cégeknél megszokottabb módszer, mint nálunk, hogy a nyugdíj előtt álló vezetők pályafutásuk utolsó szakaszában már a szervezeten belüli érdekkonfliktusoktól függetlenné válva, ún. belső tanácsadóként hasznosítják tapasztalataikat. Mindenki számára előnyös megoldás, jó lenne, ha nálunk is jobban elterjedne. Azután 2010-ben, elérve az akkor még a mainál alacsonyabb nyugdíjkorhatárt, nyugdíjba mentem.

*Szakmai pályafutásodat végigtekintve, a banki munkádon túl még akkor is a munkaügy vonzásában maradtál, amikor sok éven át óraadó tanárként tevékenykedtél, vagy különböző munkaüggyel kapcsolatos bizottságokban, köztestületekben vállaltál irányító szerepet. Válthatnánk néhány mondatot erről a tevékenységedről is?*

Mindig törekedtem arra, hogy a napi feladatokon túl legyen információm a szakma jó gyakorlatairól, illetve tájékozódjam a tudományos újdonságokról. Ennek nagyon hatékony módja volt részt venni konferenciákon, illetve különböző szakmai, tudományos grémiumok munkájában. Így körülbelül 20 évig elnökségi tagja voltam az Országos Humánpolitikai Egyesületnek, majd a legutóbbi időkig aktívan dolgoztam a Magyar Közgazdasági Társaság Munkaügyi Szakosztályában, illetve akadémiái köztestületi tagként négyévenként beválasztottak az MTA Munkatudományi Bizottságába is. Tehát leszámítva a KSH Népeségtudományi Kutató Intézetében töltött rövid néhány évet, elmélyült kutatómunkára sajnos sohasem volt lehetőségem, de a „partvonalról” azért követni tudtam, hogy mi történik a szakmában. Azt tapasztaltam, hogy az elméleti embereknek is van igényük arra a „gyakorlat felől” érkező visszacsatolásra, amellyel szolgálni tudtam.

*Sok évtizede működik egy speciális, főleg a munkaügy gyakorlati kérdéseivel foglalkozó folyóirat, a Munkaügyi Szemle. Főszerkesztőjeként tudnál-e beszélni e folyóirat múltjáról és jelenéről, valamint a szerkesztői tapasztalataidról?*

Ezt a folyóiratot 1957-ben az akkor létrehozott Munkaügyi Minisztérium alapította – lényegében a kádári konszolidáció részeként. Fennállásának több mint 6 évtizede alatt profilja, feladatai értelemszerűen jelentősen változtak. A rendszerváltás után a minisztérium már fokozatosan „elengedte” az orgánomot, ugyanakkor egyre nagyobb igény jelentkezett tudományos igényű publikációk megjelentetésére. Én 1999-től vagyok a folyóirat főszerkesztője, és az előbb elmondottakkal összefüggésben örömmel támogattam a profil ilyen irányú módosulását. Sajnos azonban az

intézményi háttér elmaradása egyúttal a lap fenntartását is rendkívül megnehezítette, és az interneten keresztül elérhető információözön nagy konkurenciát jelent; ugyanakkor naponta érezzük az igényt egy korrekt szakmai folyóirat működésére – több meg is szűnt időközben. A fennmaradás napi gondjai mellett azonban sok örömet is jelent a lapszerkesztés, elsősorban azért, mert így közvetlenül is érzékelem, hogy sok fiatal tehetséges szakember, kutató, egyetemi oktató révén miként professionalizálódik ez a nagyon érdekes, más diszciplínákhoz izgalmasan kapcsolódó szakma, amelyet emberierőforrás-gazdálkodásnak neveznek. Az érezhető pezsgéssel, illetve az új gondolatok, módszerek megjelenésével és gyakorlatban történő alkalmazásával egyidejűleg azonban tapasztalhatók komoly, némileg vitatható változások is – például a munkaügyi kapcsolatok vagy a korábban önálló munkaerőpiaci hálózat kormányhivatalokba történő integrálása terén.

*A beszélgetésünk végén kérlek, mondd el a véleményedet a robotok kora eljövetelel és a mesterséges intelligencia elterjedésének várható munkaerőpiaci hatásairól, valamint arról, hogy milyen módon lehet felkészíteni a társadalmat a várhatóan igen gyors változásokra és azok következményeire!*

A technikai haladás kérdésében is említett újdonságairól rövid idő alatt könyvtárnyi szakirodalom született. Egyes szerzők már sci-fi-írókra jellemző fantáziával és lelkesedéssel számolnak be a fejlődés valóban fantasztikus eredményeiről, ugyanakkor azok munkaerőpiacra gyakorolt hatásairól, illetve az azokkal kapcsolatos, oktatási rendszerrel szemben támasztott követelményekről már erősen megoszlanak a vélemények. Egyesek a vészharangokat kongatják, mondván, hogy a robotizáció, automatizáció olyan mértékben csökkenti a munkaerő-szükségletet, hogy a népesség jelentős hányada elveszti majd megélhetésének forrását, a munkát. Nem véletlen, hogy sokan a feltételek nélküli alapjövedelem bevezetésének szükségességéről vízionálnak. Mások viszont e kérdést nagyfokú naivitásra valló derűlátással közelítik meg, szerintük a termelékenység növekedésével lehetővé válik, hogy egyre nagyobb csoportok szabaduljanak meg a megterhelő napi munkavégzéstől vagy annak nagy részétől, és csak kultúrával, sporttal, illetve hasonló kellemes dolgokkal foglalkozzanak. Az új munkahelyek is ezeken a területeken jelennek majd meg.

Nem véletlen a prognózisok ilyen mértékű divergálása, hiszen a technikai fejlődés hihetetlenül felgyorsult. Addig, amíg rácsodálkozunk egy újdonságra, próbáljuk kikövetkeztetni a várható hatásait, már meg is jelent egy még lélegzetelállítóbb, korábban elképzelhetetlen eljárás, innováció. Amikor 45 évvel ezelőtt szakmasztruktúra-előrejelzést kellett készítenünk, a mostaninál jóval egyszerűbb dolgunk volt: miután felvázoltuk az előző évtizedek trendjeit és elemeztük a nálunk fejlettebb országokban lezajlott folyamatokat, megállapításainkat kiegészítettük a természeti, infrastrukturális stb. adottságainkkal, és hogy újszerűnek hasson, „fűszereztük” egy kis fantáziá-

val, mellyel már kész is volt az oktatáspolitikusok számára stabil kiindulóponttal szolgáló prognózis. Ma nemcsak a fejlődés már említett felgyorsulása, hanem egyúttal a technikai fejlettségben tapasztalható hihetetlen differenciák miatt is másképp zajlanak a dolgok. Ez alatt a Fekete-Afrika középkori állapotai és a fejlett országok high-tech világa közötti távolság mellett arra is gondolok, hogy még a fejlett országokon belül is szöges ellentétben álló fejlődési pályák „élnek” együtt. Így például Németországban, ahol a mai csúcstechnológiai korszak általánosan használt fogalmát Ipar 4.0-ként, azaz negyedik ipari forradalomként definiálják, azt is szükségesnek látják, hogy milliós nagyságrendben vonjanak be új munkaerőt – más forrás híján a technológiában elmaradt országokból. És akkor nem beszéltünk arról, hogy a technokrata megközelítést könnyen felülírhatják a társadalompolitikai vagy éppen direkt politikai folyamatok. Már az első ipari forradalom időszakában, a XIX. század elején is megjelentek a géprombolók. Miért ne feltételezhetnénk, hogy a technikai haladás áldásaiból kimaradó tömegek vagy éppen az ő szavazataikra vágyó politikusok is megpróbálják majd e folyamatokat lassítani vagy más irányba terelni. Mint lapszerkesztő, örülök az e témakörben születő izgalmas, ellentmondásokkal teli publikációknak, de azt kell mondanom, hogy a logikus kérdésre, amelyet feltettél, jelen pillanatban nincs konszenzusos válasz.

*Köszönöm a beszélgetést, jó egészséget kívánok!*